

“La ideologia és

l’enemic. Sempre”

Martin Amis va ser a Barcelona per presentar ‘Casa de trobades’ (Empúries en català, Anagrama en castellà), un llibre demolidor sobre els gulags russos en el qual, amb el seu humor corrosiu habitual, perfila un insòlit triangle amorós entre dos germans i una jove jueva. L’autor, en l’entrevista, detalla també els seus nous projectes literaris, que repetiran temàtica política. (Text: Àlex Gutiérrez. Fotos: Adrià Rosell).

s una figura petita i fràgil. Paradoxes de la mitomania, solem engrandir físicament els nostres autors preferits, perquè trobem grans les seves obres. Martin Amis ens rep a l'hotel barceloní on s'hostatja i la primera impressió és cantelluda. No somriu, amb prou feines li surt un fil de veu, es mou amb petites passes vacil·lants... Acusa el cansament de la maratoniana jornada anterior i no serà fins que li serveixin un te al bar i comenci a fluir la conversa que els fils invisibles que el tensen comencin a afloixar-se. Amb tot, serà una conversa amable però eixuta, molt contrastada amb la loquacitat explosiva i l'humor esclatant que apareix a la majoria de novel·les seves. Heus aquí un home preocupat, vés qui ho havia de dir.

Quin to volia que fos dominant a *Casa de Trobades*? Hi trobem sàtira i drama gairebé en proporcions similars...

Certament, el protagonista i narrador aporta al llibre una sensació de 'final de trajecte' que fa que el to sigui menys explosiu que en altres llibres meus. Tot està narrat en passat, però ell encara ha d'enfrontar-se, a aquest passat, i acabar de fer justícia amb el seu germà. És alguna cosa que ell ha anat retardant, però que ara haurà d'encarar, ja que la seva vida s'està acabant.

El narrador s'està morint i també ho està fent Rússia, segons ens diu.

Sí. Rússia està morint; ell també: les dues coses van juntes.

Tanmateix, l'Estat sembla encara prou poderós. Només cal veure de quin peu calça Vladimir Putin...

Sí, agonitza però menys del que caldria suposar, potser. A dia d'avui, Stalin és bastant popular. El 60% de la població aprova el que va fer. No és una nació normal, no és una Nació-estat, sinó un Estat-nació, i la glorificació de l'Estat viu instaurada en les ments de la societat. Ara ja és una part necessària per a ells. De fet, nominalment és una democràcia, però jo la qualificaria de quasicomunisme, perquè l'Estat controla els mitjans i, fins i tot, mata obertament els seus enemics, d'una manera força oberta.

El nazisme és un concepte associat amb el mal de manera gairebé universal. En canvi, l'estalinisme ha aconseguit esquivar millor aquesta qualificació. Per què creu que es dona, això?

És una pregunta interessant, però no sé si tinc la resposta adequada. Crec que, al capdavall, la diferència fonamental és que el nazisme era una cosa desagradable ja des del principi. Nazisme sig-

nificava guerra, el Mein Kampf, l'antisemitisme... Tot això ja estava present a principis dels anys 30, amb els inicis del moviment. No hi havia dubte, per tant, sobre què volia. En canvi, amb el leninisme sempre hi havia la sensació que, en el fons, es tractava d'un projecte utopista que buscava valors universals. De fet, es postulava com a fenomen internacionalista, encara que al capdavall va demostrar ser ultranacionalista. Probablement Lenin pensava que estava construint un gran futur per a la humanitat. També hi ha el fet que es percebia com a una cosa de l'esquerra i, per tant, les esquerres d'Europa li van concedir el benefici del dubte, perquè no podien haver-hi enemics des de l'esquerra. I potser va influir, així mateix, que no es tractava d'una qüestió racial, sinó de classe.

Com a mínim nominalment, perquè Stalin va anar derivant també cap a l'antisemitisme.

Certament. Vora tres milions de jueus russos van morir en els camps de treball, que no eren més que camps d'esclavatge, i si Stalin no hagués mort probablement estaríem parlant de cinc milions de jueus. Això va ser molt poc comentat en el moment, molt poc sabut. Encara avui molta gent busca excuses i raons per això; encara no se sap perquè Stalin va esdevenir antisemita. De fet, Lenin va ser clar i va afirmar públicament que l'antisemitisme era contrarevolucionari. Molts dels revolucionaris prominents, Trotski el més destacat, eren jueus. Però el mateix mecanisme de guerra va fer que s'afavorís l'antisemitisme. I és cínic constatar-ho, però l'antisemitisme funciona molt bé, és un discurs que qualla, com es va demostrar a Alemanya.

Anteriorment, al llibre *Koba el terrible* ja va explicar les barbàries comeses pel comunisme rus. Aleshores va rebre moltes crítiques per aquell assaig. Com li ha anat ara, amb *Casa de Trobades*? Ha tingut crítiques molt positives. Molta de la hostilitat cap a *Koba el Terrible* —sobretot a Anglaterra, com sempre—, tenia una motius estúpids i espuris. Els historiadors són molt proteccionistes i gregaris. Quan veuen que un novel·lista s'atansa als seus dominis, de seguida s'exclamen: "Què hi fas, aquí? Torna a les teves novel·les". Pots comptar que, si hi vas, segur que t'ataquen. Són com pitbull terriers: molt territorials.

En tot cas, va tornar al terreny de la novel·la. Va ser una resposta a aquestes consideracions?

La veritat és que no. Examines un assumpte i, al cap de prou temps, encara hi ha coses d'aquest assumpte que t'hi enganxen, així que vols aprofundir-hi o, per dir-ho en termes cinematogràfics, fer-hi un zoom. Tenia assumptes

“

El protagonista i narrador aporta al llibre una sensació de 'final de trajecte' que fa que el to sigui menys explosiu que en altres llibres meus

“

“

Els historiadors són molt proteccionistes i gregaris. Quan veuen que un novel·lista s'atansa als seus dominis, de seguida s'exclamen: 'Què hi fas, aquí? Torna a les teves novel·les'

“

pendents amb aquesta matèria i vaig ensopagar amb un llibre que parlava de la Casa de Trobades. Vaig quedar fascinat per la idea. Aquest va ser el punt de partida. I, sí, vaig adonar-me que potser m'enfrontaria als mateixos problemes un altre cop, però la veritat és que no m'amoïnava massa. Ara fa poc he publicat a Anglaterra un volum amb diversos articles sobre l'11-S, amb el títol de *The Second Plane* i, de nou, ha estat polèmic.

No deixa de ser paradoxal que l'esquerra, que propugna valors d'educació i coneixement, sigui monolítica a l'hora d'encaixar crítiques.

Totalment d'acord. Tot ha d'estar encabit en categories molt tancades. Han perdut l'habilitat de pensar que un individu pot tenir una visió complexa: no la d'un bloc o l'altre, sinó la pròpia, amb elements de diferents caselles. Quan els expliques això, és estrany, els causa estrès.

Tornant al seu llibre, el narrador assegura adorar les generalitzacions. D'alguna manera, vostè hi ha sucumbit també des del moment en què agafa un únic personatge i l'equipara a tot un país. Li ha suposat un dilema pensar que podia pecar d'esquematisme?

Potser sí, que s'esquematitza, però és que els escriptors fem precisament això. És la nostra feina. Tenim l'obligació, diria, de creure que les nostres experiències i pensaments, per molt peculiars que siguin, són universals. Un autor ha de defensar-ho això sense témer de fer generalitzacions. En tot cas, sempre estàs par-

lant d'una veritat literària, o una veritat imaginada, si se'm permet el terme. La gent està aterrida d'estereotipar. Han perdut la valentia de generalitzar, perquè és fàcil que algú t'ataqui per haver-ho fet.

Ha publicat el llibre ja a Rússia?

Ho hauria de confirmar. En tot cas, sí que he rebut alguna carta de lectors que l'han llegit en la seva versió anglesa, però no sé si els diaris n'han parlat...

Li fa por que el considerin enemic de Rússia, per les crítiques ferotges al país que conté?

La veritat és que Putin ha deixat molt clar què fa amb aquells que li resulten molestos o el critiquen...

Infereixo que parla del cas Litvinenko, del cas Politkóvskaia?

Sí. Una mort lenta i dolorosa... Tot i que Putin ho nega, tothom dóna per fet que ha estat ell. La seva és una política molt agressiva. No és només per incompetència, que deixa traces de radioactivitat en el verí de Litvinenko. Està donant un missatge en clau interna i externa. O com el cas d'aquell milionari encarcerat. L'Estat vol que estiguis aterrat.

Ha explicat que va sentir fascinació per la idea d'aquesta casa de trobades en la qual els presoners podien tenir encontres maritals. Què és el que el va commoure, exactament?

És una idea *bizarra*, la de tenir visites conjugals en els gulags. No són camps que es declarassin d'ex-

termini, sinó d'esclavatge. Però a la pràctica molta gent hi acabava morint, executada. Enmig d'aquell panorama desolador, segur que les trobades de les parelles havien de tenir un fort element tràgic. Realment em va emocionar. Quan un home emergeix de la casa, suposadament després d'haver consumat, tothom respectava el seu silenci, potser fins i tot li oferia una mica de menjar extra. Tenia la simpatia dels altres, sense necessitat d'haver de dir res. Era tremendament emocionant. I també hi havia una frase que em va posar en marxa: "El meu germà petit va venir al camp el 1948 (quan jo ja hi era), en l'apogeu de la guerra entre les bèsties i les putes". A vegades una frase resumeix el tema a la perfecció. A partir d'aquí, vaig decidir que volia explorar la relació entre dos homes i una dona, i que aquest triangle amorós tingués la casa de trobades com a centre.

La casa de trobades també serveix d'imatge: fins i tot els moments de més pretesa intimitat, fins i tot aquells, estaven planificats per l'Estat.

Aquest és el concepte del llibre. Que l'Estat no en té prou, d'observar-te des d'una certa distància. Ho fa de tant a prop que pots sentir la seva respiració al clatell. La fúria de l'Estat, gegantina, t'enyex el cel i ho contamina tot. És un gran repte per a la imaginació intentar imaginar-te tota aquesta manca de llibertat. Jo mai he hagut d'amoïnar-me per res que hagi escrit, no tinc cap cotilla. He arribat a la conclusió que escriure és, fonamentalment, llibertat. És l'últim bastió de la llibertat; una afirmació de llibertat. Una cosa curiosa de Rússia era que podies escriure bastant

lliurement, sempre i quan no tinguessis talent. O podies tenir talent i escriure al dictat de l'Estat. Però uns pocs tenien talent i volien, alhora, escriure lliurement. Van ser els més perseguits. Però precisament perquè el seu talent era tan gran, van sentir l'obligació de posar-lo al servei d'aquesta llibertat.

No s'autocensura mai, doncs?

He abandonat recentment una novel·la satírica sobre l'Islam. M'ho estava passant de conya, perquè com que l'Islam és un sistema tan extrem i tan totalitari, les possibilitats còmiques eren infinites. Però al cap d'un temps, vaig sentir la necessitat de parar, tot i que no va ser per por a partir cap mena de contraatac o venjança.

Aleshores?

Hauria d'acabar-ho de reflexionar. Però crec que el gènere satíric cal escriure'l quan el fet que retrates es considera acabat i superat; si no corres el perill de ser-ne l'última baula. Quan Swift va escriure *The Modest Proposal*, on suggeria calmar la fam que assolava Irlanda menjant-se els nens del país, aleshores la fam ja havia acabat. Quan Dickens satiritzava la situació de les presons a *Little Dorrit*, basant-se en l'empresonament per morós del seu pare, la presó de Marshalea ja havia estat clausurada, i el seu pare havia mort.

Tot i que, efectivament, hi ha un triangle amb dos homes que comparteixen per una mateixa

dona, la història d'amor més forta no és la de cap dels dos amb la jove Zoya, sinó la seva fraternal.

Sí, i també hi ha un to paternal, ja que el protagonista escriu a la seva fillastra que, d'alguna manera, és l'única història exitosa de la seva vida: perquè la noia ha crescut convenientment, és llesta i està preparada per a la vida

...i no és russa.

Hauria d'haver deixat més clar, de fet, que és una noia negra. Ho hauria d'haver dit amb totes les lletres. I, de fet, a l'edició en butxaca hi he afegit aquest matis, ho he explicitat. Com que també té l'esclavatge gravat en la seva història, és interessant que sigui negra. I, efectivament, va ser un bon germà gran. No era un cabró que li toqués les pilotes contínuament. El narrador ha estat el més gran protector seu. Li salva la vida. Però, alhora, i per culpa del triangle, també el vol mort: està en una situació incòmoda. Encara aniria més lluny: tot i que tots dos empaiten la mateixa dona, hi he acabat posant un to lleugerament homosexual. Aquest sentiment de gelosia cap a ell, en el fons, amaga també un deix homosexual. Tot plegat ajudava a portar les coses cap a l'extrem, que és el meu terreny.

D'on li ve, aquesta tendència extrema?

Senzillament, és la meua manera de fer-ho. No he estat mai destre per a la subtileza, i he tirat sempre per la via de fer-ho extrem. És la força,

allò que busco. Si vols subtileza, vas a alguna altra banda, no als meus llibres.

I com a lector, també demana això?

Allò extrem em fa riure i m'entreté. Estava llegint llibres d'història de l'Iran i em tronxava de riure perquè tot és surrealista i extrem. La crueltat és, per exemple, un comportament extrem, que pot semblar ridícul, quan es mira amb una certa mirada.

El riure és també una defensa.

Sí, hi estic d'acord. El riure és una manera de conjurar pors i d'alliberar tensió. Una manera de manifestar que *allò* és aliè a tu. És horrorós, però rius davant l'estranyesa que et suggereix.

El coneixement i la descoberta inesperada d'informació rellevant és sempre present als seus llibres. L'acte d'escriptura també apareix amb molta freqüència. És la seva manera d'atorgar-li una funció reveladora a l'escriptura? D'alguna manera sí. Però, al mateix temps, crec que tot plegat pertany més al departament de trames i arguments. Que amb això busco el ritme que et donen determinades revelacions, aquestes sorpreses. Crec que és més una qüestió d'estructura narrativa que l'essència.

Per acabar, considera que *Casa de trobades* és un llibre polític? Més precisament, ha intentat fer una declaració política o s'ha centrat fonamentalment en els aspectes literaris?

És una declaració política, només que ocupa 200 pàgines. És lenta d'obrir-se. És política, excepte que no té ideologia. Aquest és l'enemic, la ideologia, sempre. I això no ho podia dir en una frase; ho havia de dir en una novel·la. Em diuen que la novel·la política, com a gènere, està tornant. Probablement, perquè vivim en moments de preocupació pel que passa al món. L'any 1999, el gran afer era OJ Simpson. No hi havia grans antagonismes globals. En canvi, a partir de setembre del 2001, tot s'ha tornat molt més intens, des del punt de vista polític. Encara no tenim, de totes maneres, prou novel·les polítiques. Suposo que cal un temps per pair els esdeveniments, com deia abans. I per superar el trauma.

En què treballa, actualment?

Estic escrivint una novel·la autobiogràfica que en realitat parla del feminisme i de l'alliberament sexual. Es titula *La vídua embarassada*, a partir de la frase famosa d'Alexander Herzen, que afirmava que quan hi ha una revolució social, política o sexual, el que et queda és una vídua embarassada: el pare ha mort i el nou noi encara no ha arribat. M'agrada aquesta unió de vida i mort. I penso que, avui dia, la revolució sexual és una vídua embarassada, perquè la gestació encara no s'ha completat, devem estar al trimestre final.